Emro Science and Education
Open-access scientific journal
Journal homepage: https://journal.emro.uz
OPEN ACCESS

CONFERENCE PAPER OPEN ACCESS

Vol. 1 No. 4 (2024) · “Milliy iqtisodiyotni barqaror rivojlantirish va yuqori iqtisodiy o‘sish sur’atlarini ta’minlashning ustuvor yo‘nalishla...

ta’minlashning ustuvor yo‘nalishlari” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman

uchun sotuvchi va xaridor tomonidan qo‘shilgan qiymat solig‘ini hisoblashda foydalaniladigan schyot-faktura rasmiylashtiriladi.

Mahsulotlarni sotishdan tushgan tushumlarni, ularning narxini, xaridorlardan olingan soliqlarni va tashkilotning asosiy faoliyati uchun moliyaviy natijalarni aniqlash uchun 90 "Sotish" sintetik hisob-kitobi ishlatiladi. Belgilangan hisobning debetida rejalashtirilgan xarajatlar (haqiqiy qiymati aniqlanmagan bo‘lsa), kredit bo‘yicha esa - sotishdan tushgan mablag‘lar yoki xaridorlardan olingan to‘lovlar ko‘rsatilgan. Bundan tashqari, agar tovarlar, ishlar, xizmatlar xarakatining joriy hisobi buxgalteriya narxlarida (rejalashtirilgan yoki standart narx, sotish bahosi) amalga oshirilsa, 90-sonli "Sotish" hisobvarag‘ining debetida buxgalteriya bahosidagi ularning qiymati va haqiqiy tannarx va buxgalteriya qiymati o‘rtasidagi farq aks etadi.

Xaridorning to‘lovidan tushgan mablag‘lar "Sotish" 90-schyotining kreditida, sotilgan narxlardagi mahsulotning qiymatini va debitorlik qarzlaridan hisoblangan soliqlarni (aktsiz solig‘i, QQS, savdo solig‘i) hisobga olgan holda yoziladi. Hisobot davri oxirida 90 «Sotish» hisobvarag‘ida ochilgan barcha buxgalteriya hisoblari 90-9 «Sotishdan tushgan foyda / zarar» subhesabidagi ichki yozuvlar bilan yopiladi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, tayyor mahsulotni ishlab chiqarish va sotishni hisobga olishning nazariy jihatlari iqtisodiy samaradorlikni oshirish va rentabellikni ta'minlashda muhim rol o‘ynaydi. Ishlab chiqarish jarayonida xarajatlarni hisobga olish, mahsulot narxini belgilash, sotuvlar prognozini yaratish va inventarizatsiyani boshqarish samarali boshqaruv tizimi uchun zarur. Ushbu jarayonlarni tahlil qilish korxonalarga ishlab chiqarish va sotish jarayonlarini optimallashtirish, moliyaviy hisobotlarni to‘g‘ri yuritish va soliq majburiyatlarini bajarishda yordam beradi. Shuningdek, mahsulotning iqtisodiy samaradorligini oshirish va raqobatbardoshlikni ta'minlashda strategik boshqaruvning ahamiyati katta. Bu bilimlar ishlab chiqarish va sotish jarayonlarini muvaffaqiyatli boshqarish uchun zarur bo‘lgan nazariy asoslarni taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. A.B.Muxametov. B.Matrasulov.G.Turayeva T.”Buxgalteriya hisobi” darslik. Ziyo nashr. 2023.-347 b

2. BUXGALTERIYA HISOBINING MILLIY STANDARTI. In " Conference on Universal Science Research 2023" (Vol. 1, No. 4, pp. 93-95).

3. B.A.Xasanov, A.A.Xashimov, A.B.Muxametov, A.A.Abduvoxidov, J.M.O‘razmatov, G‘.B.Akramov, M.A.Norboyeva, D.B.Eshpulatov. Moliya va soliqlar. Darslik. Toshkent-2023. 563 b.

4. A.A.Karimov,J.E.Qurbonboyev. “Moliyaviy hisob va hisobot”. O‘uv qo‘llanma. Toshkent «IQTISOD-MOLIYA» 2019. 624 b.

QISHLOQ XO‘JALIGI MAHSULOTLARINI ISHLAB CHIQARISHNI RIVOJLANTISHDA YANGI TEXNOLOGIYALARNING O`RNI

Ko`charov Abulqosim Xolmurza o`g`li
Guliston davlat universiteti Raqamli iqtisodiyot va innovatsiyalar fakulteti 3-kurs talabasi

Annotatsiya: Bugungi global o`sib borayotgan dunyo iqtisodiyotni rivojlantirishda qishloq xo`jaligiga talab ortib bormoqda. Lekin ananaviy qishloq xo`jaligi bu ulkan extiyojni to`laligicha qodirishga qodir emas. Shunday ekan barcha talablarga to`la javob beraoladigan qishloq xo`jaligi biz uchun kerakli soha, hamda u ushbu murakkab vaziyatda daromat va tejamkorlikni oshirishni taminlay oladi.

Published: 23.12.2024

Cite this article: Ko`charov Abulqosim Xolmurza o`g`li (2024). Qishloq xo‘jaligi mahsulotlarini ishlab chiqarishni rivojlantishda yangi texnologiyalarning o`rni. Emro Science and Education, 1(4). https://journal.emro.uz/public/maqola/1061

© 2024 The Author(s). Published by Emro Science and Education. This is an open access article.

Kalit so‘zlar: GPS, aqilli qishloq xo‘jaligi, suniy yo‘ldosh, IT-texnologiyalari, aniq dehqonchilik, intelektual ferma, xalqaro buxgalteriyani standartlari.

21-asr axborot texnologiyalar va rivojlanish asri. Insonlarning oshib borayotgan ehtiyojlari va uning ko ‘payishi bevosita tabiatga tasir qilib kelmoqda va turli xil muammolarni keltirib chiqarmoqda. Shulardan biri bu oziq-ovqat tanqischiligi. 2050-yilga borib Yer sayyorasi aholisi 9,6 milliardga yetib, oziq-ovqatga bo‘lgan ehtiyoj 70 foizga oshishi kutilmoqda. Bu esa o‘z navbatida qishloq xo‘jaligi oldida cheklangan yer resurlari, suv tanqischiligi kabi muammolarni keltirib chiqaradi. Qishloq xo‘jaligini raqamli texnologiyalar asosida rivojlantirish bu muammolarni yechimi bo‘lishi mumkin. Bugungi kunda respublikamiz Prezidenti tomonidan qishloq xo‘jaligini raqamlashtirish, qishloq xo‘jaligi subyektlari o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlarda bozor tamoyillarini joriy etish, zamonaviy resurs tejovchi va intensiv agrotexnologiyalarni joriy etishga alohida e'tibor qaratilmoqda. GPS – qabul qiluvchi qurilmalar va o‘zgaruvchan tezlikdagi texnologiya tizimi butun dunyoda rivojlanib borayotgan aqilli qishloq xo‘jaligida avtomatlashtirilgan tizimlar va texnologiyalarning rivojiga salmoqli xissa qo‘shib kelishmioqda. Butun dunyo bo‘ylab tobora ko‘proq qishloq xo‘jaligi ishlab chiqaruvchilari GPS navigatsiya tizimidan foydalanishayabdilar va suniy yo‘ldosh va dronlar malumotlaridan foydalanishayabdi. Zamonaviy texnologiyalar foydasi juda ulkan bo‘lgani bilan ular biroz qimmat, shu jihatdan ularning keng tarqalishi biroz qiyin bo‘lyabdi. Ammo tahlillarga ko‘ra qishloq xo‘jaligida raqamli inqilob yaqinlashib kelmoqda va bunga asosiy turtkilardan biri boshqaruvchisiz transport vositalari rivojlanishi va bu qishloq xo‘jaligida ishchi kuchi muammosini ham tizimli hal qiladi.

2017 yilning 29-noyabrida muhtaram Prezidentimiz SH.M.Mirziyoyev «Innovatsion rivojlanish vazirligini tashkil etish to‘g‘risida»gi farmonga imzo chekkan edi. Farmonga ko‘ra, qishloq xo‘jaligiga innovatsiyalarni joriy etish sohasida eng avvalo, mavjud yer, suv va boshqa tabiiy resurslardan oqilona foydalanish imkonini beruvchi «Aqlli qishloq xo‘jaligi» konsepsiyasiga asoslangan qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishining zamonaviy sinalgan shakllarini joriy etish, agrar sektorda qishloq xo‘jaligi ishlab chiqarishini maksimal darajada avtomatlashtirish, hosildorlikni jiddiy oshirish va moliyaviy ko‘rsatkichlarni yaxshilash, shuningdek, mamlakatimiz oziqovqat xavfsizligini ta’minlash imkonini beruvchi innovatsion g‘oyalar, ishlanmalar va texnologiyalarni joriy etishga ko‘maklashish kabi vazifalar vazirlikning asosiy faoliyat yo‘nalishlari etib belgilandi. Ekologik vaziyatning yomonlashishi , energiya vositalarining qimmatlashuvi va yer unumdorligining pasayib ketishi talab darajasidagi oziq-ovqat ishlab chiqarishga jiddiy to‘siq bo‘lmoqda. Bu muammolarni boshqarish uchun “narsalar interneti” konsepsiyasi va shu kabi zamonaviy texnologiyalar va innavatsion yechimlar , qisqacha aytganda aqilli qishloq xo‘jaligi orqali hal etish mumkin. Bugungi kunda IT-texnologiyalarini donli ekinlarni yetishtirishda faol qo‘llanilib kelinmoqda va bu “aniq dehqonchilik” nomi bilan atalib kelinmoqda. Rivojlangan mamlakatlarda qishloq xo‘jaligi xo‘jaliklari ITtexnologiyalarini o‘z sohalarida aktiv qo‘llab kelishmoqda. Turli datchiklar , sun’iy yo‘ldoshlardan olingan ma’lumotlar va mobil ilovalar shular tarkibiga kiradi. Ular yordamida urug‘larni ekish , sug‘orish , chopiq qilish , daladagi hosilni yig‘ib olish uchun eng qulay vaqtni aniqlash mumkin. Yetkazib berishning qulay va tezkor marshrutini tanlash , mevalarni sifatli saqlash uchun omborlarni nazorat qilish muammosiz. Haridorlar bilan aloqa o‘rnatish , yangi bozorlarga chiqish , oldindan buyurtmalar olish kabi imkoniyatlar iqtisodiy rivojlanishni ta’minlab beradi. Mobil ilovalar va datchiklar orqali keyingi yilda qaysi mahsulot talabgir bo‘lishini bilish va aynan shu mahsulotni yetishtirishi mumkin. Bu esa o‘z navbatida bozordagi talab va taklifning muvozanatini ham taminlab beradi. Bundan tashqari u talabgir mahsulotni yetishtirish uchun investor topishi ham ancha ossonlashadi. Bundan tashqari tayyor savdo

bozorlari va aniq xaridorlardan kelib tushgan talab orqali fermer mahsulotini ozi istagan narxda o‘zi istagan haridorga sotish imkoniyatiga ega bo‘ladi. AQSH , Xitoy , Hindiston , Kanada , Isroil kabi dalatlar agrostartaplarga aktiv investitsiya jalb qilayotgan davlatlar hisoblanadi. Respublikamizning agrar sohadagi imkoniyatlardan kelib chiqib bu sohani rivojlantirishimiz kerak va shartdir. Ko‘plab fermer xo‘jalikalri o‘z mahsulotlarini arzonga sotishadi. Bunga sabab fermerlar logistika , eksport-import shartnomalarini o‘rganib chiqish va yangi bozorlarni izlash borasida qiziqish bildirishmaydi. Zamonaviy qishloq xo‘jaligi bu muammolarni ortiqcha muammolarsiz hal etishda juda katta yordam beradi. Xarajatlarni qisqartirish , samaradorlikni oshirish har qanday daraja va yo‘nalishdagi zamonaviy qishloq xo‘jaligi korxonasini rivojlantirishning asosiy maqsadidir. Qishloq xo‘jaligi zamonaviy texnologiyalarining tarqalishi sust. Bunga sabab esa ularning narxida va ularni qondiruvchi katta investitsiyalarning yo‘qligida. Qishloq xo‘jaligi holdinglari ham hatto innovatsiyalarni joriy qilishni bosqichma bosqich , moliyaviy yuklarni taqsimlab, kredit olishdan qochgan holda amalga oshirishmoqda. Intelektual fermalarda boshqaruvchisiz transportlar rivojlanib bormoqda. Traktor va yuk mashinalariga o‘rnatilgan o‘zi yurar tizmlar inson omilini kamaytiribgina qolmay don va yoqilg‘i o‘g‘irligini ham to‘xtatadi. Bundan tashqari kamera va yuqori sezuvchi sensorlar bilan ta’minlangan uchuvchisiz uchish aparatlari , ular bir necha soat davomida xo‘jalikda tadqiqot olib borishlari, yig‘gan malumotlari asosida 3D formatdagi maydonlarning elektron haritasini yaratishi, vegetatsiya indeksini hisoblash , yerni himoyalash kabi muhim vazifalarni amalga oshirishi mumkin. Datchik va sensorlar intelektual fermaning muhim qisimlaridan hisoblanadi. Ular butun xo‘jalikdagi ob ‘yektlar holatini , tuproqning namlik darajasi , harorat , o‘simlikning , sog ‘lomlik darajasi , yonilg ‘i zaxirasi va shu kabi muhim ma’lumotlar haqida uzluksiz ma’lumot berib turishadi. Datchiklar o‘simlik va hosildorlik , tabiiy xilma-xillik haqida , sensorlar tuproq tizimining asosiy xususiyatlari haqida ma’lumot berib turishga ixtisoslashgan. Bular esa hosilni saqlash va to‘liq yetishtirishga juda katta yordam beradi. Bu texnikalarni chorvachilik va baliqchilikda ham yuqori samara bilan ishlatsa bo‘ladi. Qoramollarning holati , sut sog‘ish vaqti , homladorligi , kasallik belgilarinin aniqlash mumkin. Ma’lumotlarga qaraganda dunyo bo‘yicha 70 foiz toza suv qishloq xo‘jaligiga sarflanar ekan. Uning 60 foizi esa isrof bo‘lib ketar ekan. Bu muammoni ham intelektual tizim orqali hal qilish mumkin. Tizim fermerga suv nasoslarini masofadan boshqarish , yetishmovchiligi haqida oldindan habar topishi mumkin. Hindistonda “Nano Ganesh” mobil ilovasi bu borada ishlaydi va ular bu orqali suv , mablag ‘ va vaqtni tejab qolishga erishganlar. Chilida ham bu borada yuqori yutuqlar mavjud. Ular meva plantatsiyalarini datchiklar orqali sug‘orishmoqda va bu ularga suv sarfini 70 foizga kamaytirishga yordam berdi. Bundan tashqar NASA AQSH geologiya xizmati bilan xamkorlikda sun’iy yo‘ldosh orqali mamlakatdagi tuproq namligi haqida ma’lumotlarni olishgan.

Mamlakatimiz Markaziy Osiyoning qulay xududida joylashgan. Respublikada yillik samarali temperatura 26-30° ni tashkil etib, quyoshli soat 3600 dan ortiq bo‘lib, bir yilda birnecha marta hosil olish imkonini beradi. O‘zbekistonning jami yer maydoni 44.4 mln. gektar bo‘lib, shundan 50,8 foizini turli xildagi qishloq xo‘jalik korxonalari, tashkilotlari hamda dehqon xo‘jaliklari foydalanadilar: ularning yig‘indisi mamlakat qishloq xo‘jaligini tashkil etadi. Mamlakatimizda qishloq xo‘jaligini rivojlantirish uchun hamma shariot mavjud , ammo qishloq xo‘jaligining asosiy qismi hali ham an’anaviy usuldan foydalanib kelmoqda. Birgina suv resurslaridan tejamkor texnalogiyalarni qo‘llash bo‘yicha statistikani ko‘radigan bo‘lsak bu sohada qilinadigan ishlarimiz hali juda ko‘pligini ko‘rish mumkin.

1-jadval. Suvni tejovchi texnologiyalarning Respublika muqiyosida qo`lanilganli ko`rsatkichlari.

ID	Hududlar nomi	Umumiy reja, ga	Tomchilatib sug‘orish, ga	Yomg‘irlatib sug‘orish	Diskret sug‘orish, ga
1	Qoraqalpog‘iston Respublikasi	20 224	17 649	1 575	1 000
2	Andijon viloyati	22 101	19 007	1 594	1 500
3	Buxoro viloyati	24 929	21 439	1 990	1 500
4	Jizzax viloyati	24 744	13 680	2 464	8 600
5	Qashqadaryo viloyati	22 186	22 520	2 166	1 500
6	Navoiy viloyati	19 503	17 163	1 840	500
7	Namangan viloyat	23 454	20 405	2 049	1 000
8	Samarqand viloyati	24 257	21 104	2 153	1 000
9	Sirdaryo viloyati	21 637	18 824	1 313	1 500
10	Surxondaryo viloyati	22 106	19 453	1 653	1 000
11	Toshkent viloyati	23 654	20 579	2 075	1 000
12	Farg‘ona viloyati	24 566	20 881	2 185	1 500
13	Xorazm viloyati	22 639	19 696	1 943	1 000
	Jami	300000	252400	25000	22600

Respublikamizda suv tejovchi tehnologiyalarni qo‘llanilishi O‘zbekiston Respublikasining ma’muriy chegarasidagi umumiy maydoni jami 44 million 892 ming 400 gektarni, shundan sug‘oriladigan yerlar esa 4 million 331 ming 700 gektarni tashkil qiladi. Yuqoridagi jadvaldan ko‘rinib turibdiki suv tejamkor texnalogiyalar jami sug‘oriladigan yerlarning 6.9 foizini tashkil qiladi.

1-rasm. Respublikamiz umumiy yer maydonining suv tejovchi texnologiyalar qo`llanilgan yer maydoniga nisbatan foiz ulishi.

Mamlatimizda dehqon va fermer xo‘jalikarining ko‘p qismi aqilli qishloq xo‘jaligidan bexabar. Birinchi navbatda ularning bu boradagi huquqiy savodxonligiga kuchli e’tibor qaratishimiz lozim. Bundan dehqon va fermerlar aqilli qishloq xo‘jaligi qiziqishlari oshadi va uni o‘z xo‘jaliklarida tatbiq qilishga harakat qilishadi. Ammo bu oson emas. Shu bois davlatni bu sohaga kattamiqdorda subsidiyalar ajratishi va kam foiz stavkalari asosida imtiyozli kreditlar berishi bu sohani rivojiga yanda katta hissa qo‘shadi. Bundan tashqari fermer va dehqonlar investorlarni jalb qilishga harakat qilishi ham jiddiy

turtki bo‘ladi. Bunda mamlakatimiz investorlarga yanaga kuchliroq sharoit yaratib berishi kerak. Xalqaro Buxgalteriyani standartlarini mamlakatimizda rivojlantirish bunga bir misol bo‘ladi. Mamlakatimiz qadim ulkan tarixga ega va butun dunyodan yurtimizda qiziqib keluvchi sayyohlar oqimi oshib bormoqda. Kelgan sayyohlarga mamlakatimizning qishloq xo‘jaligidagi salohiyatini ko‘rsatib berishimiz kerak. Bu o‘z navbatida investorlar ko‘lamini oshishiga ijobiy ta’sir o‘tkazadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. 2020-yil 26-martdagi “Iqtisodiyotni kambag‘allikni qisqartirishga oid Davlat siyosatini tubdan yangilash chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi PF-5975-sonli farmoni

2. 2020-yil 26-martda O‘zbekiston Respublikasi Respublikasi “Iqtisodiy taraqqiyot va kambag‘allikni qisqartirish vazirligi hamda uning tizim tashkilotlari faoliyatini tashkil etish to‘g‘risida”gi qarorlar

3. Alikulov, A. I., & Bakhriev, M. (2023). IMPROVING THE ACCOUNTING OF THE COSTS OF MODERNIZATION AND REPAIR OF KEY EQUIPMENT IN AGROCLUSTERS. International Journal Of Literature And Languages, 3(11), 14-19.

4. Nazarova, M., & Kazakova, Z. (2023). Paxta-to ‘qimachilik klasterlarida sotish baholarining tahlili.

5. Kazakova, Z. S., & Aslonov, X. (2023). QISHLOQ XO ‘JALIGINI RIVOJLANTIRISHDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI O ‘RNI. The Journal of Economics, Finance and Innovation, 391-398.

6. Alikulov, A. M., & Toshpulatov, J. (2023). Agroklasterlarda moliyaviy natijalar hisobini xalqaro standartlar asosida takomillashtirish masalalari.

7. Olimjonovna, J. R. D., & Tashmuratovich, E. U. B. (2023). AGROKLASTERLARDA KAPITAL SARFLAR HISOBINI TASHKIL ETISHNING NAZARIY ASOSLARI. MASTERS, 1(1), 112-118.

AHOLI FAROVONLIGINI OSHIRISHDA TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHNING O‘RNI

Jumayev Shaxzod Tohir o‘g‘li, Ko`charov Abulqosim Xolmurza o`g`li
Guliston Davlat Universiteti Raqamli iqtisodiyot va innovatsiyalar fakulteti 3-kurs talabalari

Annotatsiya. Ushbu maqolada aholi farovonligini oshirishda tadbirkorlikni rivojlantirishning o‘rni yoritilgan. Tadbirkorlikni rivojlantirish orqali yangi ish o‘rinlari yaratish, daromadni oshirish va ijtimoiy-iqtisodiy barqarorlikka erishish kabi masalalar ko‘rib chiqilgan. Shu bilan birga, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo‘yicha takliflar ilgari surilgan.

Kalit so‘zlar: tadbirkorlik, iqtisodiy o‘sish, farovonlik, bandlik, innovatsiyalar, moliyaviy qo‘llab-quvvatlash, soliq imtiyozlari.

Hozirgi davrda har bir davlatning asosiy maqsadi – xalq farovonligini oshirish va barqaror iqtisodiy rivojlanishni ta’minlashdir. O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning ta’kidlashicha, tadbirkorlik iqtisodiy o‘sishning asosi, yangi ish o‘rinlarini yaratish va aholining turmush darajasini yuksaltirishning muhim omillaridan biridir. Shu boisdan mamlakatimizda tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirish uchun keng ko‘lamli islohotlar amalga oshirilmoqda.

Ushbu maqolada tadbirkorlikni rivojlantirish orqali aholi farovonligini oshirish masalalari, bu yo‘nalishdagi yutuqlar va muammolar hamda ularni bartaraf etish bo‘yicha takliflar yoritiladi.